

סך הגרעין, סך מלחמה, סך התהום

אסף אוריון | 13 במארס, 2023 | גיליון 1696

מדינת ישראל ניצבת בפני צירוף נסיבות חסר תקדים ועתיר סיכונים. בעוד איראן מתבססת בסך הגרעין והזירה הפלסטינית על סך הסלמה רחבה, ישראל עצמה דוהרת לעבר סך השלמת חקיקה הרת גורל בסדרי השלטון שלה. אויבי ישראל מתבוננים בסיפוק, שואבים ביטחון ועלולים להמר בהליכה על הסף, שאחריתה הסלמה רחבה ואולי מלחמה. חציית סף החקיקה מישראל הנוכחית לזו הלא נודעת נתונה להחלטת ממשלת ישראל בלבד. במרחב מרובה הסיפים, וכשגורל ישראל תלוי מנגד, עוד לא מאוחר לעצור, להידבר ולשקול, בטרם חצייה ובטרם תהום הפורענות.

לאחרונה מתרבות ההערכות כי איראן התבססה כמדינה בסך הגרעין, שרק החלטה מפרידה בינה לבין מימוש יכולותיה הנוכחיות לבין התחמשותה בנשק אטומי. שנים עשר יום ידרשו מהחלטה עד העשרת כמות מספקת של חומר בקיע לפצצה ראשונה. עיצוב הנשק וזיוודו על טיל או פצצה יארכו אולי שנה-שנתיים נוספות. מעבר לסף ממתינה לאיראן מציאות חדשה, שבה תנסה לחצות אותו ולהגיע אל היעד – מטריה גרעינית שתגן על המשטר מפני איומים, ותאפשר לו לקדם את חתרנותו ותוקפנותו באזור ומעבר לו, וגם לאיים על קיומה של מדינת ישראל. נוסף לאיום הגרעין, ממרחב הסף נשקפים עוד כמה פנים של העתיד: ערב הסעודית כבר הצהירה שאם תשיג איראן נשק גרעיני, היא תתחמש בו בעצמה (והבנותיה האחרונות של ריאד עם טהראן לא ישנו זאת). ארצות הברית התחייבה למנוע מאיראן נשק גרעיני, ישראל הצהירה שתעשה כל הנדרש למנוע זאת, והשתיים קיימו תרגילים ותיאומים לקדם פני תרחיש זה. על איראן להכריע בין התועלות הצפויות מחציית סף אל נשק גרעיני לבין חומרת וסבירות הסיכונים בדרך ליעד ולאחריו. ישראל, מצידה, נערכת לקדם את פני הרעה, אולי כבר בעתיד הלא רחוק.

בשנה האחרונה מסתמנת הידרדרות ביטחונית בזירה הפלסטינית, שמקורה בשקיעת הרשות הפלסטינית בדמדומי שלטון מחמוד עבאס, בעליית דור צעיר שלא ידע אנתיפאדה, בהסתה ובהמשך הסכסוך והלחימה, וגם בהעדר אופק ובמבוי סתום מדיני. מאז פיגועי מרץ 2022 מנהל צה"ל מבצע מתמשך, "שובר גלים", לסיכול פיגועים. צעירים חמושים בגדה המערבית מבצעים פיגועים נגד ההתיישבות הישראלית וכוחות צה"ל ועל צירי התנועה, ותוקפים את כוחות צה"ל בעת המעצרים. ירושלים ממשיכה להוות מוקד נפיץ לפיגועים ולמאבק על השליטה בהר הבית. חשבון הדמים מתארך, ובמסגרתו סופגת ישראל פיגועים קשים ומכאיבים, והפלסטינים מצידם כבר שילמו במאות הרוגים ופצועים ובאלפי עצורים. לקראת חודש הרמדאן

ומועדי האביב-קיץ (פסח, יום העצמאות, יום ירושלים, ומנגד ימי הנכבה והנכסה) גוברת ההערכה כי הזירה על סף התלקחות נרחבת, כולל אפשרות לגלישה לתוך שטח ישראל, כמו שאירע בזמן "שומר חומות".

מועצת הביטחון התכנסה כבר פעמיים לדיון במצב בזירה, ורק בהתערבות ארצות הברית הסתפקה בהצהרת גינוי ולא בהחלטה נגד ישראל. הצמרת המדינית-ביטחונית של ארצות הברית וכן של מצרים וירדן, עוסקת במאמצי הרגעה בטרם פורענות. ממשלת ישראל מקדמת מצד אחד מדיניות החותרת להרגעה וניהול הסכסוך, ומצד שני מדיניות מסלימה החותרת להכריעו. מעבר לסף, שם מחכים גם הסלמה נרחבת נוספת, כולל ברצועת עזה וממנה, וגם סיפוח מתרחב ביהודה ושומרון, כבר מסתמנים פני העתיד: התרחבות בסדר הכוחות של צה"ל המושקעים שם, פוגרום נפשע של פורעים יהודים בחווארה בעוד כוחות משטרה וצה"ל נוכחים-נפקדים, קריאות למחיקת הכפר זכות לתמיכה של שר בכיר (גם אם חזר בו לאחר מכן), התקפות של מתיישבים על כוחות צה"ל, ועלייה של שר וחברי כנסת לאביתר, תוך הפרת צו שטח צבאי סגור.

בה בעת, בחודשים האחרונים עוברת ישראל רעידת אדמה פוליטית חסרת תקדים, שבמוקדה קמפיין חקיקה מהיר ואגרסיבי לשינוי מאזן הכוחות בין רשויות המדינה. הממשלה מציגה זאת כרפורמה משפטית להחזרת הכוח לעם, לכנסת ולממשלה, ואילו מתנגדי המהלך רואים בו הפיכה משטרית לריכוז כל סמכויות השלטון בידי הממשלה, שראשיתה בפוליטיזציה של מערכת המשפט, בואכה שלטון ללא מיצרים. מסע הממשלה המזוה מכון להשלמת ראשית החקיקה עוד בכנס החורף של הכנסת ומתקדם במהירות לעבר סף זה, שמעבר לו ממתנה מציאות חדשה. ממרחב הסף הנוכחי כבר נשקפים פניה: קרע חברתי מתרחב, אלימות והסתה גוברות, הידרדרות כלכלית מהירה, עצומות ומכתבי אזהרה של כלכלנים בכירים, מגזר ההיי-טק, משרתי מילואים במערכי החוד של צה"ל, אזהרות מיהודי התפוצות ואף מצד הממשל בווישנינגטון, אף שבראשו אחד מנשיאי ארצות הברית הידידותיים ביותר לישראל מעולם.

עד כה נראה כי מובילי תנופת החקיקה לעבר חציית הסף מתעלמים מכל זאת, מאשימים את המתנגדים לה באי-קבלת תוצאות הבחירות ובכלל השלכות השליליות, מסרבים לעצור "אף לא לדקה", ומצטדקים רק על כשלון בהסברת מהלכיהם. קולות בודדים מהקואליציה קוראים להאט את הרפורמה ולהיכנס להידברות בהתאם למתווה שהציע הנשיא יצחק הרצוג, אולם הקונספציה השלטת בעינה – דהרה לעבר הסף שמעברו ממתנה לישראל תהום.

ומבחוץ, יושבים אויבי ישראל, מטהראן ועד בירות, ומתמוגגים. המדינה הציונית קמה על עצמה בסערה אובדנית, בצבאה האדיר ניבעים סדקים המאיימים על תפקודו, כוחותיו המושקעים בזירה הפלסטינית אינם פנויים להתכונן למלחמה אפשרית בלבנון, כלכלתה נחלשת, והתמיכה הבינלאומית בה בירידה. ערוצי התעמולה של "ציר ההתנגדות" כבר העלו מהאוב את קמפיין "קורי העכביש", המדגיש את חולשתו של המפעל הציוני כבר-סלוף, ומזכ"ל חזבאללה, חסן נצראללה, מתנבא כי ישראל לא תראה את שנתה השמונים. זחיחות זו של אויביה מבשרים לא

רק על אתגר בטווח הרחוק, אלא על סיכון ממשי: תיאבון מוגבר של אויבי ישראל לנטילת סיכונים ולהליכה על הסף, שסופה מיסקולקולציה אפשרית והסלמה. הן מלחמת לבנון השנייה והן מערכת "צוק איתן" פרצו כך, בטעות, מבלי שהצדדים התכוונו מלכתחילה להגיע להסלמה נרחבת.

כל אחד מאתגרי הביטחון שבחוץ, התגרענות איראן, ההסלמה בזירה הפלסטינית והאיום מצפון, מורכב דיו כדי לזכות במלוא תשומת לב הקברניטים בישראל, כאשר כל החלטה, מעשה או מחדל הינם הרי גורל וכשעל הכף מוטלים חיי רבים ועתיד המדינה. ואולם, בקבינט המדיני ביטחוני, שממילא אינו מתכנס, מעטים בלבד הם בעלי ניסיון בטחוני משמעותי, וספק אם מי מהם הצליח להקדיש זמן ראוי ללמידה מעמיקה של הסוגיות הביטחוניות שעל הפרק. בחודשיים וקצת לכהונתה ממוקדת הממשלה בעיקר ב"רפורמה המשפטית", בהכרח על חשבון אתגרי הביטחון שבפתח.

הניצב על סף הדלת נמצא במציאות אחת, מוכרת וידועה, אך לפניו מרחב בלתי ידוע, שחלקו נשקף לעיניו וחלקו נסתר. לחצות סף מהמוכר אל מעבר לו ניתן בהחלטה מודעת, או בגלישה מבלי משים. בעת הזו, נראה שממשלת ישראל דוהרת לעבר מצוק החקיקה ומתאמצת לבלום לפני חציית סף הסלמה רחבה עם הפלסטינים. בה בעת, איראן כבר בסף הגרעין, לקראת החלטה בטהראן שתחייב הכרעות קשות גם בירושלים. מאמצים רבים מושקעים בהרתעת איראן מלקבל החלטה להתקדם לנשק, אך החלטה זו תתקבל בסופו של דבר רק בטהראן. ההסלמה בזירה הפלסטינית תלויה בהתנהלות שני הצדדים, ולישראל משקל ניכר בכך, לטוב ולרע.

חציית סף החקיקה מישראל הנוכחית לזו הלא נודעת נתונה להחלטת ממשלת ישראל בלבד. במרחב מרובה הסיפים, וכשגורל ישראל תלוי מנגד, עוד לא מאוחר לעצור, להידבר ולשקול, בטרם חצייה ובטרם תהום הפורענות.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט